

SON OSMANLI PADİŞAHI VAHİDETTİN VE İNGİLİZLER

Dr. SALÂHİ R. SONYEL

*Büyük Millet Meclisi yönetiminin Dışişleri
Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşenk)'in özel
kâtibi Kemal Bey'in valizinden çaldırarak
İngilizlerin eline geçen gizli belgeler.*

1922 yılı başlarken, Mustafa Kemal'in önderliğindeki Türk miliyetçilerinin, Anadolu'nun ortasında kurmuş oldukları yönetim kök salmış, sağlam temeller üzerine oturtulmuştu. Bu yönetimin başlıca amacı, 15 Mayıs 1919'dan beri Batı Anadolu'da bulunan Yunan istilâ gücünü ve Mondros Bırakışmasının imzalanmasından sonra Türkiye'nin en verimli bölgelerini ele geçiren İtilâf devletlerini¹ hudut dışı etmekte. Bu nedenle Doğu'da Afganistan, Sovyet Rusya ve peykleri Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve Ukrayna²; Batı'da Fransa ve İtalya³ ile çeşitli antlaşmalar imzalamış; Balkan devletleri,

¹ İtilâf devletleri, özellikle İngiltere, Fransa ve İtalya'dan oluşuyordu.

² Bu antlaşmalar için bkz. *Düstur*, II. tertip, s. 70, 72-78 ve III. tertip s. 24 vd.; Kâzım Karabekir, *İstiklâl Harbimiz*, İstanbul, 1960, s. 1017; Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, İstanbul, 1967, s. 218-219 ve 293-302; Ali Fuat Cebesoy, *Moskova Hatıraları*, İstanbul, 1955, s. 147-151; *Hakimiyet-i Milliye* No. 334 ve 25.4.1921 sayıs; *Yeni Gün*, 25.4.1921; *Harp Tarihi Vesikaları Dergisi*, Belge No. 1321; Jane Degras, *Soviet Documents on Foreign Policy, 1917-1924*, c. 1, Londra, 1951, s. 237-240 ve 263-267; Arnold J. Toynbee, *Survey of International Affairs, 1920-1923*, Londra, 1925, s. 361-376; J. C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near and Middle East*, c. 2, New Jersey, 1956, s. 95-97; I. Shapiro, *Soviet Treaty Series, 1917-1928*, Washington, 1950, s. 100-102 ve 136-137; *British and Foreign State Papers*, c. 118, s. 10-11 ve 990-996.

³ Fransa ve İtalya ile yapılan antlaşmalar için, bkz. PRO, FO 371/6468/E 3988 (PRO kısaca İngiliz Devlet Arşivi; FO 371, İngiltere Dışişleri Bakanlığı siyasî belgeleri sınıf 371); *Journal Officiel, Débats Parlementaires, Chambre de Députés*, Paris, 16.3.1921, s. 1272-1273; *Oriente Moderno*, c. 1, 15.6.1922, s. 18; *L'Europe Nouvelle*, 28.5.1921; Count Sforza, *Diplomatic Europe since the Treaty of Versailles*, New Haven, 1928, s. 104-105; Atatürk, *Nutuk (Söylev)*, C. 2, Ankara, 1964, s. 406-409; *A Speech Delivered by Mustafa Kemal*, Ankara, 1963, s. 497-498.

İslâm ülkeleri ve boyunduruk altındaki sömürgelerle ilişki kurmuş; ülkenin maddî ve manevî tüm gücünü, ulusal amaca yöneltmişti⁴.

Bu amaca barış yoluyla ulaşmayı ve ülkeyi korkunç bir savaşın felâketlerinden kurtarmayı, Türk önderleri pek doğal olarak yeğ tutuyorlardı; ama yurt içindeki düşmanların ses çıkarmadan çekilip gitmelerini beklemek safdillik olurdu. Nitekim Mustafa Kemal, düşmanların Anadolu'yu kavgasız gürültüsüz bırakmıyacaklarına inanıyordu⁵. Bununla birlikte, bu inancını kanıtlamak, İtilâf devlet adamlarının içyüzlerini açıklamak, Türk tezini Batı'ya duyurmak ve o tarihlerde Yunanistan'a destek kazandırmak amacıyla Avrupa'da dolaşıp duran Yunan Başbakanı Dimitrios Gunaris başkanlığındaki kurulun ilişkilerini etkisiz bırakmak amacıyla, Avrupa'ya bir kurul göndermek için Bakanlar Kurulunda bir karar alıyordu⁶.

Kurula, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal (Tengirşenk) başkanlık edecekti. Yusuf Kemal, Tefvik Paşa yönetiminin de desteğini elde eder umuduyla, İstanbul yoluyla gitmek görüşündeydi. Oysa Mustafa Kemal, Beyrut yoluyla gidilmesini dileyordu. Ama, kurulun 4 Şubat 1922 günü Meclisin onayını alması ve *Misak-ı Milli*'ye bağlı kalacağına dair söz vermesi üzerine, İstanbul yoluyla gidilmesini kabulleni-yordu⁷. Büyük Millet Meclisi yönetimi, böyle bir kurulun Avrupa'ya gönderileceğini, daha önce, İstanbul'daki İtilâf diplomatik temsilcilerine bildirmiş; kurulun Roma, Paris ve Londra'ya gitmesi için gereken izni dilemişti⁸. İngiltere Dışişleri Bakanı Lord Curzon, İngiliz yönetiminin müsaadesini İstanbul'daki İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'a bildirirken, ne vakit isterse ayrı bir temsilci gönderebileceğini Sadrazam Tefvik Paşa'ya bildirmesini buyurmuştu⁹.

⁴ Mustafa Kemal'in bildirgesi, 5.8.1921, bkz. *Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Arşivi*, No. 126/19243; *Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri*, c. 4, Ankara, 1964, s. 393.

⁵ Atatürk, *Nutuk (Söylev)*, c. 1, Ankara, 1963, s. 445; *A Speech Delivered by Mustafa Kemal*, a.g.e., s. 542.

⁶ Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, a.g.e., s. 254; Tefvik Bıyıklıoğlu, *Trakya'da Milli Mücadele*, c. 1, Ankara, 1955, s. 422-426.

⁷ Tengirşenk, a.g.e., s. 254-255; Hikmet Bayur, *Yeni Türkiye Devletinin Harici Siyaseti*, İstanbul, 1935, s. 255; *Hakimiyet-i Milliye*, No. 4231, 5.2.1922; PRO, FO 371/7855/E 1426, İngiliz Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'dan Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a telyazısı, İstanbul, 6.2.1922.

⁸ PRO, FO 371/7854/E 1068, Sir Horace Rumbold'dan Lord Curzon'a telyazısı, İstanbul, 30.1.1922.

⁹ A.g.e., Lord Curzon'dan Sir Horace Rumbold'a telyazısı, Londra, 31.1.1922.

Kurul, Dışişleri Bakanı Yusuf Kemal'e ek olarak, Dışişleri Bakanlığı hukuk danışmanı Münir Bey, siyasi işler müdürü Hikmet Bey, kalem-i mahsus müdür vekili Ferit Beyle iki kâtipten oluşuyordu. Batı savaş kesimi harekât bölümü müdürü, Genelkurmay subaylarından Binbaşı Tefvik Bey de yolda kurula katıldı¹⁰. 7 Şubat 1922 Salı günü Ankara'dan ayrılan kurul, 15 Şubat günü İstanbul'a ulaşıyordu. Ertesi günü, kurul başkanı Yusuf Kemal, İstanbul yönetiminin Sadrazamı Tefvik Paşa ve Dışişleri Bakanı Ahmet İzzet Paşa ile görüşüyor; kukla yönetimin bu iki önderi, onu destekleyeceklerine dair söz veriyor, ama daha sonra ona oyun oynamaya yeltenerek, bir arzuhalci gibi Padişahın yanına sokuyor, zor bir durumda bırakıyorlardı. Yusuf Kemal, Padişahın, Büyük Millet Meclisi yönetimini tanımasını dilediyse de, Vahidettin, ona karşılık vermek tenez-zülünde bile bulunmadı. Yusuf Kemal'in daha sonra, "başarısızlıklarını görebilmesi için gözlüğe gereksindiğini" öne sürdüğü Vahidettin¹¹, Kemalistlerin en azılı düşmanıydı; dolayısıyla Yusuf Kemal'in sözleri onu hiç etkilemiyordu¹².

Bu yetmiyormuş gibi, Vahidettin, İstanbul yönetimi üzerinde etkisini kullanarak, bu yönetimi Avrupa'da resmen temsil etme yetkisini Yusuf Kemal'e verdirmedi¹³. İstanbul yönetimi, Ahmet İzzet Paşa başkanlığında Avrupa'ya ayrı bir kurul göndermek kararını aldı. Böylece, siyasal durum karışık bir biçime getiriliyor; Yusuf Kemal'in görevi güçleştiriliyor ve Türkiye'nin düşmanlarına, bu iktidardan yararlanma fırsatı veriliyordu¹⁴.

¹⁰ Tengirşenk, a.g.e., s. 255.

¹¹ PRO, FO 371/7857/E 2670, Yusuf Kemal – Celâl Muhtar görüşmesi; Sir Horace Rumbold'dan Lord Curzon'a yazı, İstanbul, 7.3.1922.

¹² Tengirşenk, a.g.e., s. 256-257; *Söylev*, c. 2, s. 445; *Speech*, a.g.e., s. 548; PRO, FO 371/7856/E 2195, Lord Curzon'dan Sir Horace Rumbold'a telyazısı, Londra, 26.2.1922; a.g.e., E 2567, Rumbold'dan Curzon'a telyazısı, İstanbul, 6.3.1922; *Pall Mall Gazette*, 27.2.1922; PRO, FO 371/7942/E 4366, İngiliz gizli istihbarat raporu, 1.3.1922; PRO, FO 371/7857/E 2756, Rumbold – Tefvik Paşa görüşmesi, 6.3.1922.

¹³ *Başbakanlık Arşivi, Karar Defteri, Osmanlı Vükelâ Meclisi Zabıtnamesi*, 4/3; Bıyıklıoğlu I, a.g.e., s. 417-419; PRO, FO 371/7945/E 3243, Osmanlı Bakanlar Kurulu toplantısı, 27.2.1922.

¹⁴ Bayur, a.g.e., s. 104; PRO, FO 371/7856/E 2329 ve E 2567; *Documents on British Foreign Policy*, 1/XVII, s. 639-640, Rumbold'dan Curzon'a telyazısı, İstanbul, 27.2.1922 ve 6.3.1922; *Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi*, c. 18, 6.3.1922, s. 60-73.

Tevfik ve Ahmet İzzet Paşaların ortaklığı biçimine gelen kukla İstanbul yönetiminin, ulusal soruna zararlı davranışlarına ek olarak, kurtuluş mücadelesine en büyük darbeyi indiren Vahidettin olmuştur. İngiltere'nin İstanbul'daki diplomatik temsilcisi Sir Horace Rumbold'un, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a 7 Mart 1922 tarihinde gönderdiği 232 sayılı gizli bir yazıdan anlaşıldığına göre, Vahidettin, Yusuf Kemal kurulu üyelerinden özel kâtip Kemal Bey'in, kayın-pederinin evinde bulunan valizini, kâtibin iki günlük gaybubetinden yararlanarak ajanlarına açtırmış; içindeki altı gizli belgenin fotokopilerini çektiler, belgelerin gene valize yerleştirilmelerini buyurmuş; fotokopileri, 6 Mart 1922 günü, emektar bir mabeyincisiyle, İngiltere Yüksek Komiserliği baş tercümanına göndermişti.

Çalınan Belgeler :¹⁵

Belge A : Batı Savaş Kesimi Komutanı General İsmet Paşa'dan Yusuf Kemal'e mektup

1 Şubat 1338 (1922)

“Kardeşim Yusuf Kemal Bey,

Bazı sorunların Bakanlar Kurulunda görüşülmesini doğru bulmadım. Sizin sükûtu sürdürmeniz çok iyi oldu. Kanaatımca, Avrupa gezisinden tek amaç, Misak-ı Milli'nin gerçekleşmesini sağlamakla birlikte, Fransızların ahmakça kucaklarına düşmekten kaçınmalıyız. Birçok kereler belirttiğim gibi, Asya'dan başka koruyucu ve melce bulamayız. Tanrı göstermesin, Rusların canını sıkarsak, bu, çökmemize neden olabilir. Gözönünde bulundurduğumuz amaç uğruna, Paris'e varışınızda, Bouillon'un¹⁶ düzenlerine kapılmayıp, ulusal şanımızı arttıracığınıza dair verdiğiniz demeçten çok memnun oldum. Geziniz sırasında tutumunuzu saptayacağınızdan, size biraz cesaret vermek için bu birkaç satırı yazıyorum. Paris'den mektubunuzu beklerim. Dönüşünüzde herhalde bizi yine düşmanla boğuşur bulacaksınız. Tanrı sizlere ve bizlere başarı sağlasın. İmza: İsmet”.

¹⁵ Bu belgeler İngilizceden çevrilmiştir.

¹⁶ Franklin-Bouillon, Seine-et-Oise mebusu, Radikal Sosyalist ve Fransız Senatosu'nun Dışişleri Encümeni başkanı, ayrıca Ankara Antlaşması olarak anılan, 20 Ekim 1921'de Türk-Fransız Antlaşmasını imzalayan Fransız önderiydi.

Belge B : Yusuf Kemal Kuruluna rehber olmak üzere kaleme alınan yönerge

“Dışişleri Bakanlığı, No. 21 — İzmir sorunu. Ulusal dileğimizin İzmir’in boşaltılmasıyla yerine getirileceğini Poincaré’ye anlatmalı¹⁷.

Ruslarla yapılan antlaşmaların metinlerini anlatmalı ve mümkünse yanlış (!) bilgi vermeli.

Fransızları, ilkbaharda yapılması kararlaştırılan savaşta kullanılacak mühimmatı göndermeye inandırmalı.

Franklin-Bouillon’u, maddi ve manevi araçlarla kazanmaya çalışmalı; bunda başarı sağladıktan sonra, Londra’ya yapılacak öneriler konusunda kendisiyle danışmalarda bulunmalı.

Paris’de başarı sağlandıktan sonra, Londra’ya hareket edilmeli. Aksi durumda, İngilizlere yaltaklanmaktan (!) kaçınmalı”.

Belge C : Asya’daki İslâm devletleriyle yapılan anlaşmalar ; Ruslara ve Fransızlara maden işletmeleriyle ilgili olarak verilecek ayrıcalık hakları

“Son öneriler. Dışişleri Bakanlığı, No. 17 (gizli dosya), Yusuf Kemal Bey’de.

(a) Asya’daki İslâm yönetimleriyle yapılan anlaşmalar, Misak-ı Milli’ye tümüyle uymuyor. Bu anlaşmaların hazırlanması sırasında bir Sovyet delegesinin hazır bulunması, ulusal şeref için bir lekedir. Anadolu yönetiminin bu anlaşmalardan siyasal veya askeri her hangi bir yarar elde ettiğini sanmak gülünçtür. Batı’lı yönetimlerle bir anlaşmaya varmak, bu anlaşmaların iptalini gerektiriyorsa, bunun mümkün olabileceğini sezdirmeli, ama yapılacak anlaşma, Misak-ı Milli’nin çizdiği sınırları esas tutmalıdır¹⁸.

(b) Demir madenlerini işletme imtiyazı için Rusların Çiçerin¹⁹ aracılığıyla önerdikleri yıllık beş buçuk milyon altın rubleye karşılık, bu imtiyaz Fransızlara verilirse, onların ne kadar ek imtiyaz bedeli ödeyeceklerini gizlice öğrenmeli.

¹⁷ Bu paragraf, İngiltere Dışişleri Bakanlığında altı çizilerek işaretlendi. Raymond Poincaré, 1922’de Fransız Devlet Başkanı ve Dışişleri Bakanıydı.

¹⁸ Bu paragraf, İngiltere Dışişleri Bakanlığında bir çizgiyle işaretlendi.

¹⁹ Çiçerin, Sovyet Rusya Dışişleri Komiseriydi.

(c) Çiçerin'in 11.1.1922 tarihinde Büyük Millet Meclisi Başkanına gönderdiği notada sözünü ettiği madenler konusunu Franklin-Bouillon ile görüşmeli; bu sorunu en geç 20 Marta kadar çözüme bağlamalı ve vereceği karşılığı gizlice Mustafa Kemal Paşa'ya bildirmeli”.

Belge D : Dışişleri Bakanlığı kalem-i mahsus müdür vekili Ferit Bey'in İzzet Paşa'ya gönderdiği mektup

“Dışişleri Bakanlığı, 29.1.1338 (1922), şifre.

Misak-ı Milli'yi gerçekleştirmek için yakında İstanbul'a hareket edeceğiz. Roma'ya gitmemiz daha önce kararlaştırılmış olduğu halde, orada durum çok karışık olduğundan, İstanbul'da dört gün kaldıktan sonra Paris'e hareket etmemizi daha uygun gördük. Paris'deki temsilcimiz Ferit Bey'le Bouillon, daha önce sözünü ettiğimiz belgeyi ivedilikle hazırlayarak tamamlamamız için bize telyazısı gönderdiler. Sevr Antlaşması ve son 40 yıl zarfında verilen kapitülasyon ve ayrıcalık haklarının İngilizleri ilgilendiren madde ve bölümlerini kapsıyan belgelerden oluşan dosyaları gizlice hazırlamanızı dileriz. Kurulumuz, İstanbul'da etkili ve Fransızların güvendiği bir kişinin yardımından yararlanmayı, siyasal nedenlerden ötürü gerekli görüyor”.

Belge E : İki zarf üzerindeki adresler

“Bay Albay Welch,
İstanbul'da İngiliz İşgal Ordusu Komutanı, kişisel”.
Ankara: M. A., 27.1.1922.
Naile Sultan, Ankara: Halide Edip.

“İstanbul'da resmî hükümet daireleri ve devlet adamlarıyla ilişki kurmaktan kaçınmalı; ama belgelerle ilgili olarak İzzet Paşa'yla görüşmeli. Ekselâns Mustafa Kemal Paşa, Roma'ya gitmeden önce Paris'e hareket etmenizi doğru bulur. Yarın gece bizimle birlikte...”

Sir Horace Rumbold'un bu belgeyle ilgili mektubunun altıncı paragrafında yazdığı yorum :

“Belge E — iki zarf üzerinde yazılı adresler ve görünüşte İstanbul’da yapılacak işlerle ilgili özel yönergenin bir bölümü. Söylendiğine göre, Yusuf Kemal kurulu, Albay Welch’e verilmek üzere bir tavsiye mektubu taşıyordu. Kurul, İngiliz işgal gücüne mensup olan Albay Welch’den, İngiltere’deki kişilere ve Lord Lamington’a verilecek tavsiye mektupları almayı umud ediyordu. Halide Edip Hanım, Milliyetçilerden yana ve Mustafa Kemal’in ordu-sunda onbaşı olarak görev aldığı söylenen İstanbul’lu meşhur bir hanımdır”.

Belge F: Ferit Bey’den İzzet Paşa’ya Mektup

“Kapalı, 30.1.1338 (1922)

Uçakla yapılan araştırma sonunda, Yunanlıların Es-kişehir savaş kesiminde gene harekete geçtikleri anlaşıldı. Elde ettiğimiz bilgiye göre, ilkbahar harekâtıyla ilgili plânlar ve kararlar, birkaç güne kadar İzmir’de hazırlanacak ve İngiliz Kurmay subaylarının da hazır bulunacakları gizli bir askerî konseyde görüşülecek. Savaş kesimlerinde görülen bazı olaylar, bu haberleri doğrulamakla birlikte, Ekselânsınızdan bu konuda hiçbir bilgi alınmadı. Avrupa’ya yapacağımız gezinin esasları yarın gece Ekselâns Mustafa Kemal Paşa’yla saptanacağından, bu konuyla ilgili soruşturmanın sonucu, İstanbul’daki siyasal çevrelerin görüşleri ve oradaki Rumların ne dereceye kadar harekete geçip faaliyet gösterebilecekleri konularında, Ekselânsınızca gizlice soruşturma yapılmasını dilemek cesaretinde bulunuyoruz”.

İngiliz diplomatik temsilcisi, bu gizli belgelerle ilgili yazısının son paragrafını şöyle bitiriyordu :

“Bu belgelerin mevsuk olup olmadıkları konusunda size güvence veremem; ama bana mevsuk görünüyorlar”
(Bkz. Belge No. 2 ve 2A).

Belgeler, İngiltere Dışişleri Bakanlığında büyük bir ilgiyle izlenmiş; Doğu Masası yetkililerinden D. G. Osborne, 14.3.1922 tarihinde şu derkenarı kaleme almıştı :

“... Belge B ve C'deki işaretli pasajlar ilgi çekicidir. Padişah, Yusuf Kemal'in valizinden çalınan belgelerin suretlerini bize göndermekle, aralarındaki ilişkilerin durumunu en iyi biçimde gösteriyor. Rusların Anadolu'da neden maden imtiyazları istediklerini anlayamıyorum. Kendi ülkeleri işlenmemiş maden kaynaklarıyla doludur. Herhalde Türkiye üzerindeki kısıkaçlarını daraltmak ve bizi içeriye sokmamak için olsa gerek...” (Bkz. Belge No. 3)²⁰.

Görüldüğü gibi, İngilizler, bu belgelerin mevsuk olduklarına inanıyorlar. Belgeler mevsuk olsun olmasın; son Osmanlı padişahı Vahidettin bunları gerçekten çaldırarak, Türkiye'yi işgalinde bulunduran düşman bir ulusun diplomatik temsilcisine göndermişse, ulusal akıma ve yurdu kurtarma çabalarına hıyanet etmiştir.

Belgeler

Belge No. 1 : Vahidettin'in çaldığı söylenen belgelerin metinlerini kapsayan dosyanın ön sayfası.

Belge No. 2 ve 2A : İngiltere'nin İstanbul'daki Yüksek Komiseri Sir Horace Rumbold'un, İngiliz Dışişleri Bakanı Lord Curzon'a belgelerle ilgili olarak gönderdiği gizli mektup.

Belge No. 3 : İngiltere Dışişleri Bakanlığı Doğu Masası yetkililerinden D.G. Osborne'un belgelerle ilgili derkenarı.

NOT: Bu yazıdaki belgelerin foto-kopileri, Londra'daki İngiliz Devlet Arşivi Genel Müdürünün müsaadesiyle yayımlanmıştır.

²⁰ PRO, FO 371/7857/E 2757, Sir Horace Rumbold'dan Lord Curzon'a gizli yazı, No. 232, İstanbul, 7.3.1922.

S. R. Sonyel

PUBLIC RECORD OFFICE

COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION

1000000 No. 1

E.

E 2757

92

2757/5/44

FROM Sir H. Raabold,
Constantinople.

No. 232 (Secret)

LD 7th March, 1922

Revised 13th March, 1922

E: Turkey

Visit of Youssouf Kemal to Europe.

Transmits translations of photographs of documents supplied by an A.D.C. of Sultan, and stated to have been abstracted from baggage of Youssouf's secretary while in Constantinople.

Documents which include a memorandum of instructions for guidance of mission, and notes on treaties between Nationalists and Moslem states in Asia, appear to be not improbably genuine.

Last Paper.

(Minute.)

E 2756

Turkey files 59

See minutes in E 2752/5/44

(Print.)

(How disposed of.)

(Action completed.)

(Index)

Next Paper.

2757

S. R. Sonyel

Reference - THE SECRETARY OF STATE
COPYRIGHT NOTICE TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION
INTO PUBLICATION

93

No. 1231.

British High Commission,
Constantinople.

H. E. S. A. E. P.

7th March, 1921.

E 2757

My Lord,

I have the honour to transmit herewith
enclosures: translations of six photographs of documents,
marked A, B, C, D, E and F, which an A.D.C. of
the Sultan sent yesterday to the Acting First
Dragoman. These documents are stated to have
been abstracted from the baggage of Kemal Bey,
Secretary of Yusuf Kemal Bey's Mission, which
recently left Constantinople for Paris, to have
been photographed and then replaced during a two
days absence of Kemal Bey from his father-in-
law's house where he was staying.

2. Document A is a private letter dated
February 1 last from General Ismet Pasha, who is
in command on the Turkish Western front, to
Yusuf Kemal Bey.

3. Document B numbered 21 appears to be a
memorandum of instructions for the guidance of
Yusuf Kemal Bey's Mission.

4. Document C numbered 7 is entitled
"Final Proposals". It deals with treaties with
The Right Honourable, Moslem
The Marquis Curzon of Kedleston, K.G., P.C.,
etc., etc., etc.

S. R. Sonyel

Reference:-	PUBLIC RECORD OFFICE
F. O. 371/7857	E. 2757
300	
COPYRIGHT - NOT TO BE REPRODUCED PHOTOGRAPHICALLY WITHOUT PERMISSION	

FOTO-KOPI NO. 2A

- 2 -

94

Moslem States in Asia, and with the concession of mines to the Russians or the French.

5. Document D is the draft of a letter, dated January 29 last and signed by Ferid Bey, Director of the Cabinet Particulier of the Commissary for Foreign Affairs, to Izzet Pasha, asking for dossiers relating to the Treaty of Sèvres and the Capitulations.

6. Document E contains the addresses of two envelopes and what appears to be a fragment of a private memorandum as to action in Constantinople. It is stated that Yussuf Kemal Bey's Mission had a letter of introduction to Colonel Welch of the British Army of Occupation, from whom they hoped to obtain letters to people in England, including Lord Lamington. Khalideh Edeb Hanum is a well known Constantinople lady, who has thrown in her lot with the Nationalists and is said to be serving as a Corporal in Mustafa Kemal's Army.

7. Document F is the draft of a letter, dated January 30th last and signed by Ferid Bey, to Izzet Pasha; enquiring respecting reports of Greek activities in Asia Minor and at Constantinople.

8. While I cannot of course guarantee that these documents are genuine, they appear to me on the face of them to be not improbably so.-

I have the honour to be, My Lord,
With the highest respect,
Your Lordship's most obedient
humble servant,

Hence Rumbold
HIGH COMMISSIONER.

Belge 2 - A

S. R. Sonyel

FOTO-KOPI No. 3

BELGE No. 3

MINUTES.

68

(3) The speech contains a lot of bombast for our especial benefit.

(6) Tewfik's suggestion has already been considered; the fact that he has put it forward shows that Yusuf has done nothing to reconcile the Sultan towards the Nationalist pretensions.

Qy. Print (3), (4), (5) & (6). *S. Turkey. Tewfik's Cabinet.*

(7) The marked passages in enclosures B & C are interesting. The fact that the Sultan sends us copies of documents filched from Yusuf Kemal's baggage is the best commentary on their relations.

(8) Paragraph 6. I do not understand why the Russians want mining concessions in Anatolia when their own country is full of undevelopped mineral resources unless it be simply to tighten their hold on Turkey and keep us out.

(9) The Roumanian and Little Entente arguments is one that we can use effectually in the questions of the Straits and Thrace both against the French and the Turks.

(14) I suppose this is more properly a Central than an Eastern Dept question, but personally I very much hope Mr Lindley may be authorized, and Sir H. Rumbold and Sir H. Lamb likewise, to make a declaration in the sense proposed.

The Central Dept. D.G. Osborne. 14/3. are dealing with (14) & D'Alphen.

R. C. ...

[Signature]